

A könyvtári kiadványok cseréje

Szakmai tanácskozásokon, a Könyvtáros hasábjain, magánbeszélgetésekben stb. gyakran került szóba az utóbbi években a könyvtárközi együttműködés fokozása. Felmerült az az óhaj is, hogy a megyei könyvtárak tájékozottassák egymást kiadványaikról. Régi gond ugyanis, hogy ezek a kiadványok nem mindig jutnak el a többi könyvtárhoz, vagy ha eljutnak is, nem elegendő példányszámban. Ennek egyik oka az, hogy a könyvtárak általában a várható kereslet ismerete nélkül határozzák meg a példányszámot, amely nem egy esetben alatta marad a tényleges, országos igényeknek. Tovább rontja a helyzetet, hogy a megjelent kiadványokról sem mindig értesülnek a könyvtárak, tehát még könyvtárközi kölcsönzéssel sem tudják megszerezni és használni azokat. Egyre sürgetőbbé vált tehát a feladat: a könyvtári kiadványok országos cseréjének, nyilvántartásának valamilyen formában történő megoldása.

A múlt év végén a gondolat tetet öltött, megtörténtek az első határozott lépések az információ-közvetítés megvalósítása érdekében. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ kezdeményezésére a Hajdú-Bihar megyei Könyvtár vállalkozott a szolgáltatás megszervezésére. Vállalkozásának lényege: előzetes jelzések alapján értesíti a készülő kiadványokról az együttműködésben részt vevő könyvtárakat, s hasonló tájékoztatást ad a megjelent kiadványokról is. Az együttműködésbe egyelőre a közművelődési könyvtárhálózatok központjait (19 megyei könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, 5 megyei városi könyvtár, 2 SZMT Könyvtár) vonjuk be. Természetesen lehetőség van arra is, hogy a megyei könyvtárak a hálózati egységek kiadványairól is tájékozottassák egymást a szolgáltatás keretében.

Az információ-közvetítés az említett könyvtárak valamennyi kiadványára kiterjed. Nemcsak a bibliográfiákat és más tájékoztatói segédleteket kísérjük figyelemmel, hanem a periodikákat (könyvtári híradók, rendszeres időközönként megjelenő sorozatok stb.), a módszertani útmutatókat stb. is. Fontosnak tartjuk a helyismereti kiadványok számbavételét, mert ezek módszertani szempontból más könyvtárak számára is hasznosak lehetnek, vagy helyismereti jellegük ellenére országos érdeklődésre tarthatnak számot (pl. neves írók, kiemelkedő történelmi események helyi vonatkozásai). Formai kivételt sem teszünk: a könyvekről, füzetekről, aprónyomtatvány-jellegű sokszorosítványokról, rölapokról, ex librisekről stb. egyaránt kérünk és küldünk információkat.

A kiadványok előzetes adatait a könyvtárak nyomtatványon („Bejelentő lap”) közlik legkésőbb hat héttel a nyomásra, illetve a sokszorosításra való adás előtt. A bejelentéseket a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár a kellő példányszámban sokszorosítja, és rendszeresen, legalább havi egy alkalommal továbbítja a többi intézménynek. A könyvtárak a „Bejelentő lap” adatai alapján közvetlenül a közreadó könyvtártól rendelhetik meg a szóban forgó kiadványt, kiadványokat. Kb. hat hét alatt lezajlik az adatok továbbítása és a megrendelések lebonyolítása, így a könyvtárak kiadványaikat az igényeknek megfelelő példányszámban állíthatják elő.

Az együttműködésbe bekapcsolódó könyvtárak az elkészült kiadványokból három példányt megküldenek a Hajdú-Bihar megyei Könyvtárnak, nyilvántartás és megőrzés céljából. Ezekről havonta jegyzék készül, a legfontosabb adatok (kiadó, cím, szerző, szerkesztő, jelleg, terjedelem stb.) feltüntetésével. A jegyzéket szintén megkapják a vállalkozásban részt vevő intézmények. A kiadványokból a Debreceni Megyei Könyvtár különgyűjteményt hoz létre, amely a könyvtárközi kölcsönzés útján bármelyik hazai könyvtárnak rendelkezésére áll.

A szolgáltatás, vállalkozás elveinek tisztázása, szervezeti problémáinak megoldása és a lebonyolítás módjának meghatározása után, ez év januárjában a Debreceni Megyei Könyvtár a Könyvtártudományi és Módszertani Központtal közösen levelet intézett a fentebb felsorolt könyvtárak vezetőihez. E levél tájékoztatta a könyvtárakat a vállalkozás céljáról, lényegéről, formájáról. A közölt elképzelések, elgondolások kedvező visszhangra találtak. Valamennyi könyvtár részt kíván venni az együttműködésben, többségük már a „Bejelentő lap”-okat is elküldte, sőt néhány helyről az eddig megjelent kiadványok 3—3 példány is megérkezett Debrecenbe. Ezekről a könyvtár egy jegyzéket már közzé is tett.

A könyvtárak egyöntetű csatlakozása az akcióhoz azt bizonyítja, hogy a szolgáltatás valóban fontos és hasznos. Mivel a vállalkozás még nagyon rövid múltra tekinthet vissza, korai volna beszélni a tapasztalatokról, a felmerülő problémákról. Ezekről egy későbbi időpontban szeretnénk majd beszámolni. Most csupán annak a reményünknek adunk kifejezést, hogy a vállalkozást a továbbiakban is siker kíséri, s a

szolgáltatás révén valóban megvalósul majd a közművelődési könyvtári kiadványok országos cseréje, nyilvántartása. Reméljük azt is, hogy a kölcsönös informálódás hozzájárul majd a közművelődési könyvtári munka, ezen keresztül az egész magyar könyvtárügy színvonalának emeléséhez.

Bényei Miklós

Kísérlet a tervszerű könyvajánlásra

A könyvtári munkának fontos szerepet játszik a könyvtárosok szervező-propaganda tevékenysége: *szélesebbre szeretnénk tární a könyvtár kapuit*, amikor rendezvénytársulatok, állandó klubok, szakkörök létesítésén fáradozunk, vagy a könyvtáron kívüli könyvajánlás legváltozatosabb lehetőségeit keressük, alkalmazzuk. Bár valóban sok tennivalónk van e mozgalmi-társadalmi tevékenység során, jómagam mégis meggyőződéssel vallom, hogy az irodalmat, az olvasót, az olvasmányok hatását jól ismerő könyvtárosnak könyvajánló-nevelő tevékenységét *elsősorban a kölcsönzés során* — a kölcsönző pult mögött és a könyvespolcok között — kell kifejtenie, a hozzá forduló olvasóval elmélyült beszélgetést kezdeményezve vagy folytatva. Ha ezt a tevékenységét tudatosan, felkészülten, átgondoltan, a könyvajánlás gyakorlatát nagy érzékenységgel figyelve-elemelve végzi, munkájának hatékonysága messze túlszárnyalja az intézmény egyéb tevékenysége során kifejtett propagandáét.

Arra, hogy a könyvtáros munkájának erről a színteréről alig esik szó, egyszerű magyarázatot találni: könnyebb egy szocialista brigád könyvtárlátogatását megszervezni, mint e tízegynéhány ember mindegyikének rövid ismerkedés után olyan olvasmányokat kézbeadni, amelyek valóban ritka élményt nyújtanak majd számukra, s amelyek hatására szívesen keresik fel ismét könyvtárunkat. Általánosabban fogalmazva: sokágú szervezőmunkánk közben az évente újonnan beiratkozó olvasók 20—25%-a kimarad a könyvtárból, elsősorban azért, mert a könyvekkel való ismerkedés közben nem kapott olyan élményeket, amelyek állandó kedvet, ösztönzést adnának számára a további olvasáshoz. Nyilván *a könyvtáros sem tudott hathatósan beavatkozni az olvasás folyamatába*, a kölcsönzés alkalmával egyetlen egyszer sem találta meg azt a pillanatot, amikor irodalom- és emberismerete alapján átnyújthatta volna azokat a műveket, amelyek szervesen illeszkednek az olvasó eddigi olvasmányélményeinek sorába s ugyanakkor a megismerés rendkívüli örömeivel és kellemes meglepetésével ajándékozták volna meg.

Be kell vallanunk, hogy még *nem tudunk eléggé élni a személyes könyvajánlás lehetőségeivel*, nem rendelkezünk az ehhez szükséges rendszeres ismeretekkel, könyvtárainkban az olvasót és a könyvet kitűnően ismerő, a kettő között lejártszódo folyamatot értő könyvtárosok helyett jószándékú tisztviselő-félék ülnek, akik nemhogy az irodalmi érdeklődés felkeltésére, befolyásolására nem készültek fel eléggé, hanem még e tényleges és jelentkező olvasói igények felismerésére, kiszolgálására sem. A könyvtáron belüli könyvajánló tevékenységet ily módon értékelve tartom egyoldalúnak azt, hogy többnyire csak a könyvtáros szervező munkájáról ejtünk szót, s alig beszélünk a kölcsönzés alkalmával adódó feladatairól, lehetőségeiről. A kettő szervesen kiegészíti egymást, de éppen a könyvtár funkciójából, természetéből adódóan *az utóbbi tevékenységnek kell a legerőteljesebbnek, legsikeresebbnek lennie.*

*

A könyvtári munka ilyen irányú értelmezésére, gyakorlatára hadd említsem meg a jászberényi könyvtár egyik próbálkozását, amelyet a „Kell a jó könyv” olvasópályázat ajánlásával kapcsolatban dolgoztunk ki.

A pályázat népszerűsítése ez alkalommal is a könyvtári munka két világosan elhatárolható színterén folyt. A szervezés során felkerestük a középiskolát, üzemetek, a pályázatot különféle értekezleteken ismertettük, másrészt a könyvtárban *felkészültünk a pályázatban szereplő művek módszeres ajánlására*, hiszen nyilvánvaló, hogy egy olvasópályázat valószínű résztvevőit a már olvasási gyakorlattal rendelkező beiratkozott könyvtári olvasók között kell keresnünk.

Itt kell megemlítenem, hogy az egész olvasópályázat könyvtári szervezésének fogyatékosága volt, hogy a művek könyvtáron belüli ajánlásának módszertani lehetőségeiről alig esett szó. Pedig a könyvtárosoknak mind a szóbeli, közvetlen, mind az írásos könyvajánlásban, különösen ha meghatározott művekről van szó, pontos, az olvasókat és műveket pillanatonként újra értékelni tudó, sokféle helyzettel számotvető ismeretek, mondanivalók birtokában kell készülniök a könyvajánlásra. Ennek során egy-egy érdekesebb fejezet felvillantásával az olvasók különféle típusai számára